

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.10.2024.146-163>
УДК 7.47.745/749:746

Лілія Сергіївна ЖУРАВЕЛЬ-ЗМСЄВА,
доктор філософії з дизайну,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
Київ, Україна,
e-mail: in.design@dakkkim.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5242-3599

МАРТА БАЗАК: ОСОБИСТИЙ ВИМІР ТВОРЧОСТІ

Анотація. Творчий шлях сучасних майстрів розкриває потенціал українського мистецтва в цілому та у контексті актуальних тенденцій концепт-арту, що надзвичайно важливо в нинішній політичній ситуації. Україна потребує визнання та має надзвичайно велику кількість гідних митців, чий творчий доробок необхідно розповсюджувати по світу та репрезентувати як видатні зразки українського мистецтва та культури. Багатогранна творча діяльність Марти Базак, покладена в основу даної статті, розкриває принципи не лише текстильного доробку авторки, але й потужні морально-етичні, емоційні аспекти малярства мисткині. Складні теми, що піднімаються у творчості Марти Іванівни, подані через прості, стилізовані, дещо наївні образи та форми, тим не менше, насичені глибокими соціальними проблемами, знаходять відгук у широкого кола глядачів. Огляд багаторічної діяльності художниці та характеристика її авторського стилю, образного формотворення, колірної палітри та сюжетного наповнення робіт дає повноцінне враження про особистість та світогляд пані Базак. Аналіз текстильних творів з огляду застосування класичних та авторських технік, включення альтернативних матеріалів, що впливають на виразність та образність, дає повноцінне

уявлення про контекст творчості мисткині у концептуальному мистецтві. Образи, що побудовані на основі традиційної української культури та інтегровані у сучасний мистецький та соціальний простір, надзвичайно лунко відбиваються у свідомості глядача. Лірична емоційна палітра творів відображає ніжність натури авторки та чуйного ставлення до життя.

Викладацька діяльність Марти Базак є ключовою складовою її особистості та творчості, через яку вона втілює своє життєве призначення та вкладається у майбутнє українського суспільства, виховуючи нові покоління фахових та креативних митців. Розглядаючи викладацьку діяльність художниці, ми прагнемо показати простір, на який уже поширився український вплив, та долі молодих митців, що мали щастя навчатися у художниці та продовжують нести закладені нею підвалини творчості у власній мистецькій діяльності.

Ключові слова: текстильне мистецтво, малярство, Марта Базак, художня творчість, українське мистецтво, концепт-арт.

Вступ. Сучасне українське мистецтво нині є напрочуд цікавим та актуальним для світової спільноти. Чимало уваги приділяється популяризації традиційного українського народного мистецтва та його сучасних проявів, оскільки російсько-українська війна сколихнула світ та примусила всіх і кожного заговорити про Україну як про політичний суб'єкт, про українців як про надзвичайну націю, про українську культуру як про неповторну концепцію з унікальним історичним підґрунтям. У контексті такої зацікавленості нам представляється надзвичайно важливим присвячувати увагу не лише традиційному мистецтву, але й сучасному, і зокрема тим майстрам, які вже багато років творять мистецький простір України та наповнюють його

своїми почуттями, емоціями й ідеями. Розповідати, розповсюджувати інформацію про художників, які на власному досвіді навчають, формують майбутнє українського мистецького простору.

Постановка проблеми. У контексті популяризації українського мистецтва вважаємо за необхідність розглядати не лише загальні процеси трансформації вітчизняного мистецтва і його впливу у світовому арт-просторі, але й присвячувати публікації окремим персоналіям сучасних українських митців, що мають значний творчий доробок, контекстуально вибудований протягом десятків років не лише у ключі нинішньої війни, але і поза нею, як внесок, що популяризує Україну не одномоментно, а на постійній основі, як домінуючий творчий осередок.

Аналіз творчості майстрині, художниці та викладача, Марти Іванівни Базак потребує окремого розгляду та аналізу її творчого доробку, оскільки її діяльність та багаторічний досвід роботи є мало висвітленими у мистецтвознавчій літературі, за виключенням окремих згадок про участь у колективних чи персональних виставках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні дослідники звертаються до вивчення аспектів впливу воєнної ситуації на різні сфери життя людей в Україні. Мистецтво і культурний фронт не можуть стояти осторонь таких критичних та трагічних подій у країні, рефлексії на психологічний стрес й фізичний біль ідуть від кожного українця не залежно від фахової кваліфікації, адже мистецтво – це найкоротший шлях для самоосвідомлення та реабілітації, терапії. Мистецтвознавчі наукові пошуки у такій ситуації спрямовані на дослідження психологічного впливу мистецтва на особистість [3, сс. 115-119], творчість як феномен українського екзистенціалізму [15, сс. 261-263],

мотиви війни у реалістичному живописі українських художників сьогодення [2, сс. 33-40], сучасну ідентичність української жінки [11, сс. 400-427], естетичний досвід переживання війни через мистецтво [14, сс. 3-8], та ін.

Проте в ключі таких буремних подій значно менше уваги присвячується окремим персоналіям українського мистецтва. Дослідження вітчизняних науковців сьогодні більше характеризують загальні події, тенденції у межах певних галузей творчості, наприклад, у публікації А. Дубрівної, І. Єрмака, також цифрова ілюстрація в контексті російсько-української війни [5, сс. 46-52] (С. Крикуненко), цифровий комікс у період російсько-української війни [8, сс. 112-114] (С. Долеско), мистецький образ українського народного костюму в жанровому портреті українських художників (російсько-українська війна 2022р.) [4, сс. 40-47] тощо. Тому, розглядаючи такі праці, було вирішено у буремному вирії мистецтвознавчих аналізів та емоційно-психологічних рефлексій зосередитися на творчості конкретної мисткині, що працює на ниві текстилю, декоративно-прикладного мистецтва та малярства більшу частину свого життя, розглянути контекст трагічності світових подій через призму її особистісного творчого досвіду.

У даній публікації зосереджено увагу на діяльності української художниці, майстрині Марти Базак, малярська творчість якої була висвітлена у публікації О. Никорак, також має місце презентація живописних творів Марти Базак у Львові [10, сс.752-755], регулярними є згадки у періодичних виданнях про персональні та колективні виставки, в яких майстриня брала участь [6; 7; 9; 13].

Мета статті – проаналізувати творчість Марти Іванівни Базак, виокремивши різноманітні художні засоби, якими користується авторка, дати предметний аналіз художніх образів, що притаманні її творчості, охарактеризувати

настроєво-емоційну палітру робіт художниці, оцінити викладацьку діяльність Марти Базак та творчі досягнення деяких її учнів.

Виклад основного матеріалу. Сучасне концептуальне мистецтво охоплює чимало напрямів творчого самовираження митців. Навряд чи можна систематизувати підходи до проектування об'єктів такого мистецтва, адже тут превалює реалізація ідеї, її емоційне та тематичне наповнення. У сучасному мистецтві задум давно домінує над технікою виконання, думка превалює над втіленням. У творчості багатьох митців сучасності переплітається чимало напрямів та технік. Однією з таких художниць, чия творчість не вміщується в один жанр, в одну манеру, є Марта Іванівна Базак.

Мисткиня народилася 24 січня 1953 р. на заході України, у Коломиї Івано-Франківської області, закінчила Львівське державне училище прикладного мистецтва ім. І. Труша у 1972 р. і Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва у 1978 р [1]. Марта Іванівна є ученицею видатних майстрів текстильного мистецтва М. Токар, І. Бондар, Ю. Скандакова, В. Овсійчука, Д. Довбушинського та продовжує й донині нести їх досвід у власній творчості та передавати його новим поколінням митців. Вступаючи до навчального закладу, пані Марта прагнула навчатися на відділенні художньої кераміки та опанувати класичне гончарне мистецтво, проте життя розпорядилося інакше. Випадково потрапивши у приміщення кафедри текстилю, майбутня майстриня вже не змогла залишити цей вид декоративного мистецтва, буквально «захворівши» ним.

Художній текстиль є тактильним, фактурним та дуже сенсорним, проте, не можна позбавити його важливості колірного діапазону, формової виразності, образності й сюжетності. Марта Базак сприймає текстиль через живопис,

в першу чергу, через образи та форми, світло-колірні співвідношення. Живопис, композиція та пробудова сюжету є початковим, базовим етапом створення і сприйняття гобелену. Ідея такого твору спочатку повинна виникнути на папері, як композиційна гармонія, живописний твір, і тільки в подальшій трансформації перелитися в картон із повноцінною сюжетною історією, емоцією, настроєм. І як останній етап починається виконання у матеріалі. З одного боку підготовка попереднього картону вирішальна, тут формується ідея, візуалізація, форма та підбирається колір, тонове співвідношення. Проте, матеріал завжди вносить свої корективи, оживляє, освіжає та надає деяким аспектам твору нового звучання. «Натягнути основу – це вже половина роботи. Найцікавіше у процесі ткання гобелену – це початок і кінець. Головне – перейти половину, до цього моменту робота важка» – говорить авторка.

У своїй творчості Марта Іванівна надихається класичними французькими гобеленами, що втілюють у собі зразок поєднання вишуканого деталізованого живопису і майстерного тонкого ткацтва, і мріє коли-небудь виконати подібний надзвичайний шедевр майстерності та якості власними руками.

Художниця створює гобелени з 1980-х рр. За весь творчий шлях у Марти Базак сформувався власний стиль, образна манера гобеленів, що містять у собі простір за рахунок фрагментарно затканих частин основи, де вільна основа просвічується, мерехтить від проникаючого світла. Такий хід дає роботам відчуття легкості і водночас комплексності композиції. Гармонія досягається за рахунок пропорцій елементів, що заткані, та частин, що залишаються «вільними». Такі гобелени легко адаптуються до будь-якого середовища, вписуються в різноманітні інтер'єри та підпорядковують собі простір, наповнюючи

його затишком, спокоєм, рівновагою, що притаманні всій творчості авторки.

Текстильні роботи майстрині наповнені зокрема і фактурними елементами, поєднанням різних матеріалів, структур та фактур ниток. Новаторські ідеї – те, що робить такі твори сучасними та актуальними протягом десятиліть, виглядають напрочуд свіжими, гостро відповідними тенденціям часу. Перепади між фактурами, гра світла у запрограмованих проміжках, зіткнення різних матеріалів подекуди створюють враження, що роботи пані Марти рухаються, дихають і живуть. Постаті і справді спілкуються, ангели летять, шерхотячи крилами...

У 1978 р. художниця стала єдиним представником Радянського Союзу на виставці міні гобелену у Празі. З цього почалося захоплення мініатюрними роботами – міні-гобеленом та міні-живописом. Міні-текстиль – напрям творчості, який поширився Україною, є напрочуд креативним та багатогранним мистецтвом, що неодноразово було продемонстровано на виставках. Художній міні-текстиль не обмежений матеріалами, формами, нормами, темами та є надзвичайно мінливим, нестандартним, епатажним. Марта Іванівна Базак є постійним учасником таких виставок.

У текстильній творчості художниця завжди була експериментатором. Однією з перших вона почала застосовувати у своїх гобеленах кольорову основу, що надало її роботам ще більшої виразності та яскравості. Саме такий підхід переводить площинний текстиль у формат об'ємного мистецтва, що існує, живе поряд із людиною, не потребує для себе виставкових площ, а співіснує з нами у буденному житті, вносить у нього свою неповторну новизну. Напевно, саме так виникають ширми-гобелени, що у різноманітних темах та варіаціях створює авторка.

У 1988-1989 рр. відкрилася перша персональна виставка великих гобеленів на рамах. Однією зі своїх найвизначніших робіт художниця вважає великий гобелен «Дерево», що складається з шести частин, зшитих між собою. В цілому робота над цим гобеленом продовжувалася протягом дев'яти років.

Сприймаючи гобелен як живописне полотно, Марта Іванівна багато часу у своїй творчості присвячує саме живопису. Окрема, значна частина творчого доробку мисткині – саме живописні роботи. Ці твори надзвичайно настроєві, текстурні й водночас чуттєві та легкі. З точки зору пересічного глядача, можливо, дещо показово невпевнені та наївні, проте, сповнені емоцій, настрою. Художниця вважає себе у живописі початківцем та чередує ткацтво з живописною практикою.

Авторське малярство пані Базак має підґрунтя народного українського малярства. Будучи знавцем та поціновувачем української культури, вона кожную творчу роботу робить просякнутою любов'ю до своєї ідентичності, родової спадщини. Образи, які повсякчас виникають у текстильних чи живописних роботах надзвичайно перегукуються з традиційними формами народного малярства західної України, звідки походить авторка. Вона всотала ці форми, сюжети, символи, кольори з дитинства, і втілює їх сьогодні у професійній діяльності.

Дещо наївний та дитячий живопис, як і в народних майстрів, у Марти Базак втілюється на поверхні скла не випадково. Створення традиційних ікон на склі лягло в основу авторських творчих робіт художниці. Ці традиційні ікони відрізняються легкістю, відступом від канону, тобто вільнішим трактуванням і зображенням ликів святих, дещо більшою орнаментованістю, яскравістю кольорів. Техніка створення таких зображень напрочуд цікава та водночас складна. Чимось вона споріднена з текстильними

принципами фарбування тканин – батиком, дещо нагадує вітраж, проте, особливості розпису по склу залишаються домінуючими за рахунок специфіки матеріалу. У стилістиці західноукраїнських народних ікон художниця виконала серію своїх малярських робіт на склі, що носять назву «Ангели». Тематика ангелів у роботах Марти Базак з'являється ще у роки навчання і втілюється донині і у живописі, і у текстилі. Серія доповнюється постійно та складає уже цілі оповідання з життя ангелів [12].

Образи ангелів притаманні всій творчості майстрині, не залежно від технік та матеріалів виконання. Вона перенесла цю тематику також в аплікацію, в якій працює останні роки. Найцікавішими авторка вважає роботи «Ангел-охоронець», «Риби», «Крила» та деякі інші.

Манера Марти Базак дещо змінилася в останні десятиліття. Твори набули ще більшого символізму, глибини та деякої абстрактності. Так, текстильний гобелен 2020 р. «Вікна» був натхненний відбитком світла на стіні у сонячний день та передає ідею віри. Вікна, які відображені та поєднані з образом янгола, що є наскрізним для творчості пані Марти, мають на меті передати думку, що всі ми за будь-яких умов та обставин віримо у силу Божу та Ангелів, наших охоронців [7].

Абстрактна манера відображена у гобелені «Кольори. Земля». Вертикальні та горизонтальні смуги цієї роботи створюють особливу ритміку та відчуття клаптикового поділу землі. Також абстрактною та надзвичайно глибоко-символічною є робота «1953-2024», що є символічним згортком, сувоєм із переліком років життя, які запаморочила, очорнила війна.

Марта Іванівна Базак була учасником багатьох виставок, починаючи з 1977 р. Її роботи були представлені у різних країнах світу: Австрії, Азербайджані, Бельгії, Канаді, Китаї, Польщі, Португалії, Словаччині, Угорщині, Франції,

Чехії, тощо. Художниця відкривала в Україні чимало персональних виставок і брала участь у регіональних та всеукраїнських колективних проєктах [6; 7; 9; 13].

З 2002 р. Марта Базак викладає на кафедрі Художнього текстилю та моделювання костюму у Київському державному інституті (нині Академії) декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. Марта Іванівна викладає вже багато років, значна кількість студентів мала можливість навчатися у майстрині. У роботі зі студентами художниця ставить за мету в першу чергу зацікавити, захопити і закохати у фах усіх своїх учнів, спонукати їх працювати у цьому мистецтві і не втрачати навичок, творити після закінчення навчання. Марта Іванівна заохочує студентів до участі у найрізноманітніших виставках і конкурсах, надихає на розвиток та досягнення успіху. Працюючи індивідуально з кожним своїм учнем, художниця дає можливість усім самовиразитись і допомагає вдосконалити, довести свою роботу до професійного рівня.

У викладацькій роботі Марта Базак цінує саму можливість спілкування з молодим поколінням художників, шанс поділитися накопиченим досвідом, захопити та спрямовувати молодь до роботи в галузі художнього текстилю. «Ідеї літають у повітрі. Питання лише у тому, хто їх упіймає. Мені дуже хочеться, щоб якомога більше людей займалися мистецтвом. Я даю своїм студентам можливість «погратися» у роботі, а потім ми вже дивимось, що з того можна зробити» – каже про свою викладацьку діяльність художниця.

Пані Базак вміє налагодити стосунки, побудувати діалог з будь-яким студентом, приділити увагу кожному, «увійти», зрозуміти задум будь-якої роботи і допомогти розгорнути ідею свого учня. Чимало її колишніх студентів зараз продовжують викладацьку традицію свого викладача,

мають успіх у творчій та педагогічній діяльності. Серед таких учнів Марти Базак, що сьогодні продовжують творчих шлях, є Анна Троценко, доктор філософії з дизайну, художник декоративно-прикладного мистецтва, викладач Київської дитячої художньої школи № 1; Наталія Синявська, художник декоративно-прикладного мистецтва, викладач кафедри графічного дизайну Київського столичного університету Бориса Грінченка; Лілія Журавель-Змеєва, доктор філософії з дизайну, художник декоративно-прикладного мистецтва, в.о. завідувача кафедри графічного дизайну Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, багато інших випускників, що сьогодні творять по всьому світу та виставляють свій творчий доробок, збагачуючи українську культуру та мистецтво.

Створюючи сьогодні майбутнє креативного гобелену, авторського живопису та концепт-арту, Марта Іванівна Базак мріє про успіх своїх студентів. На думку художниці, майбутнє українського текстильного та концептуального мистецтва навіть за умов тяжких політичних подій сьогодні є напрочуд великим та тріумфальним.

Висновки. Не зважаючи на складні політичні події, воєнний стан, цифровізацію мистецтва та інтеграцію штучного інтелекту у всі сфери людського життя, сьогодні надважливе значення має сила мистецтва. Сучасні українські митці рухають у світі моральні цінності, яким варто слідувати цивілізованій людині. Передача мистецького, творчого досвіду є надзвичайно важливою місією кожного митця, особливо українського. То ж, маючи життєвий, творчий та викладацький досвід, Марта Базак є тим художником, про якого варто говорити більше й голосніше.

Марта Іванівна Базак має у своєму доробку надзвичайно сучасні та актуальні твори, поєднані темами,

образами, техніками, що переходять у різні настроєві стани, адаптуються під простір, міняючи його наповнення, та відгукуються у серці будь-якого глядача своєю теплотою, близькістю до народних мотивів та колориту. Авторка є надзвичайно цікавою творчою одиницею, оскільки працює у декількох напрямках мистецтва – живописі, декоративному малярстві, художньому концептуальному мистецтві, ткацтві, аплікації тощо.

Глибoki знання майстрині, її душевна приналежність українському народному мистецтву, бажання робити навколишній світ терпимішим, ніжнішим, збагачувати його різноманітністю мистецтва, робить особистість Марти Базак вартою уваги мистецтвознавчих досліджень. Зміни, яких притерпає мистецтво авторки, покладають перспективи та викликають великі надії на майбутні несподівані образи, якими ще подарує глядача ця мисткиня.

Список використаної літератури:

1. Базак Марта Іванівна. Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL: <https://esu.com.ua/article-38832>.
2. Барановська А. Мотив війни у реалістичному живописі сучасних українських художників. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 66. Т. 1. Сс. 33-40.
3. Дмитрієва С., Делех Б. Механізми і фактори психологічного впливу сучасного українського мистецтва в умовах війни на особистість. Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи: зб.наук. пр. за матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 4 квітня 2024 р.). Житомир: вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. Сс. 115-119
4. Долеско С. Мистецький образ українського народного костюма в жанровому портреті українських

- художників (російсько-українська війна 2022 р.). Мистецтвознавчі записки. № 41. 2022. Сс. 40-47.
5. Дубрівна А., Єрмак І. Цифрова ілюстрація в контексті російсько-української. Український мистецтвознавчий дискурс. 2023. Вип. 2. Сс. 46-52.
6. Завтра у Коломиї відкриють виставку текстильних робіт Марти Базак. ЗК. Західний кур'єр. Від. 08.07.2023. URL: <http://surl.li/gcqoym>.
7. «З дому додому» Персональна виставка Марти Базак. Мітец. Сучасне мистецтво України. Від 21 березня 2024 р. URL: <http://surl.li/lahcug>
8. Крикуненко С.В Цифровий комікс у період російсько-української війни. Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі: матер. Всеукраїнської наук.–практ. конф. аспірантів, здобувачів, магістрів. Київ: вид. центр КНУКіМ, 2022. Сс. 112-114.
9. Марта Базак привезла живопис у Львів – місто власної юності. ЕСПРЕСО. Від 9 березня 2021. URL: <http://surl.li/irivuyq>.
10. Никорак О. Презентація живописних творів Марти Базак у Львові Народознавчі зошити. 2021. № 3 (159). Сс.752-755.
11. Петрушкевич М. Ідентичність українок: візуальні образи російсько-української війни 2022 року. The identity of Ukrainian women: visual images of the russian-Ukrainian war of the year 2022. XIII. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen Die Ukraine aus globaler Sicht. München 03-06 November 2022. Pp. 400-427.
12. Потьомкіна А. Марта Базак: «Хочеться бути почутою» POST IMPREZA. Від 22 березня 2024 р. URL: <http://surl.li/tkbwxu>.

13. Ретроспектива Марти Базак. ZBRUC. Від 23.03.2024. URL: <https://zbruc.eu/node/118086>.
14. Шевчук К. Війна як переживання: українське мистецтво та естетичний досвід в часи російсько-української війни. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія». 2023. No 25. Сс. 3-8.
15. Шумейко Л. Творчість в умовах російсько-української війни як феномен українського екзистенціалізму. Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 09 листопада 2023 р.). Київ: НАКККіМ, 2023. Сс. 261-263.

Liliia S. ZHURAVEL-ZMIEIEVA,

PhD in Design,

National Academy of Managers of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine,

e-mail: in.design@dakkkim.edu.ua,

ORCID: 0000-0001-5242-3599

MARTA BAZAK: THE PERSONAL DIMENSION OF CREATIVITY

Abstract. The creative path of modern masters reveals the potential of Ukrainian art in general and in the context of current trends in conceptual art, which is extremely important in the current political situation. Ukraine needs recognition and has an extremely large number of worthy artists whose creative work needs to be distributed around the world and represented as outstanding examples of Ukrainian art and culture. The multifaceted creative activity of Marta Bazak, which is the basis of this article, reveals the principles of not only the author's textile work, but also the powerful moral, ethical, and emotional

aspects of the artist's painting. The complex themes raised in Marta Ivanovna's work are presented through simple, stylized, somewhat naive images and forms, nevertheless saturated with deep social problems and find a response from a wide range of viewers. An overview of the artist's many years of activity and a description of her author's style, figurative formation, color palette, and plot content of her works gives a full impression of Ms. Bazak's personality and worldview. Analysis of textile works for the application of classical and authorial techniques, the inclusion of alternative materials that affect expressiveness and imagery, gives a full picture of the context of the artist's work in conceptual art. Images that are built on the basis of traditional Ukrainian culture and integrated into the modern artistic and social space are extremely resonant in the viewer's mind. The lyrical emotional palette of the works reflects the tenderness of the author's nature and sensitive attitude to life. Marta Bazak's teaching activity is a key component of her personality and creativity, through which she embodies her life purpose and invests in the future of Ukrainian society, educating new generations of professional and creative artists. Considering the artist's teaching activity, we strive to show the space to which Ukrainian influence has already spread, and the fate of young artists who were lucky enough to study with the artist and continue to carry the foundations of creativity laid by her in their own artistic activities.

Key words: textile art, painting, Marta Bazak, artistic creativity, Ukrainian art, concept art.

References:

1. Bazak Marta Ivanivna [Marta Ivanivna Bazak]. (2023). Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Available at: <https://esu.com.ua/article-38832> [in Ukrainian].
2. Baranovskam A. (2023) Motyv viiny u realistychnomu zhyvopysi suchasnykh ukrainskykh khudozhnykiv [The Motif

of War in the Realistic Painting of Contemporary Ukrainian Artists]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 66, 1, 33-40 [in Ukrainian].

3. Dmytriieva, S., Delekh, B. (2024) Mekhanizmy i faktory psykholohichnoho vplyvu suchasnoho ukrainskoho mystetstva v umovakh viiny na osobystist [Mechanisms and factors of the psychological impact of modern Ukrainian art in wartime on the personality]. Aktualni pytannia rozvytku osobystosti: suchasnist, innovatsii, perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats za materialamy II Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii (m. Zhytomyr, 4 kvitnia 2024 roku). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU imeni Ivana Franka, 115-119 [in Ukrainian].

4. Dolesko, S. (2022). Mystetskyi obraz ukrainskoho narodnoho kostiuma v zhanrovomu portreti ukrainskykh khudozhnykiv (rosiisko-ukrainska viina 2022r.) [Artistic image of Ukrainian folk costume in a genre portrait by Ukrainian artists (Russian-Ukrainian war 2022)]. Mystetstvoznavchi zapysky. 41, 40-47 [in Ukrainian].

5. Dubrivna, A., Yermak, I. (2023) Tsyfrova iliustratsiia v konteksti rosiisko-ukrainskoi [Digital illustration in the Russian-Ukrainian context]. Ukrainskyi mystetstvoznavchyi dyskurs, 2, 46-52 [in Ukrainian].

6. Zavtra u Kolomyi vidkryiut vystavku tekstylnykh robit Marty Bazak [An exhibition of textile works by Marta Bazak will open in Kolomyia tomorrow]. ZK. Zakhidnyi kurier. Available at: <http://surl.li/gcqoym> [in Ukrainian].

7. “Z domu dodomu” Personalna vystavka Marty Bazak [“From Home to Home”. Personal exhibition by Marta Bazak]. Mitets. Suchasne mystetstvo Ukrainy. Available at: <http://surl.li/lahcug> [in Ukrainian].

8. Krykunenko, S. (2022). Tsyfrovyi komiks u period rosiisko-ukrainskoi viiny [Digital comics during the Russian-Ukrainian war]. Aktualni pytannia, problemy ta perspektyvy rozvytku humanitarnykh nauk u suchasnomu sotsiokulturnomu

prostori: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii aspirantiv, zdobuvachiv, mahistriv. Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, 112-114 [in Ukrainian].

9. Marta Bazak pryvezla zhyvopys u Lviv – misto vlasnoi yunosti [Marta Bazak brought painting to Lviv, the city of her own youth]. ESPRESO. Vid 9 bereznia 2021. Available at: <http://surl.li/irivyq> [in Ukrainian]

10. Nykorak, O. (2021). Prezentatsiia zhyvopysnykh tvoriv Marty Bazak u Lvovi [Presentation of paintings by Marta Bazak in Lviv]. Narodoznavchi zoshyty. 3 (159), 752-755 [in Ukrainian].

11. Petrushkevych, M. (2022) Identychnist ukrainok: vizualni obrazy rosiisko-ukrainskoi viiny 2022 roku [Identity of Ukrainian women: visual images of the Russian-Ukrainian war of 2022]. The identity of Ukrainian women: visual images of the russian-Ukrainian war of the year 2022. XIII. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen Die Ukraine aus globaler Sicht. München 03-06 November 2022. 400-427 [in Ukrainian].

12. Potomkina, A. (2024). Marta Bazak: “Khochetsia buty pochutoiu” [Marta Bazak: “I want to be heard”]. POST IMPREZA available at: <http://surl.li/tkbwxu> [in Ukrainian].

13. Retrospektyva Marty Bazak [Retrospective of Marta Bazak]. ZBRUC. Available at: <https://zbruc.eu/node/118086> [in Ukrainian].

14. Shevchuk, K. (2023). Viina yak perezhyvannia: ukrainske mystetstvo ta estetychnyi dosvid v chasy rosiisko-ukrainskoi viiny [War as an Experience: Ukrainian Art and Aesthetic Experience during the Russian-Ukrainian War]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Seriiia “Filosofiiia”. 25, 3-8 [in Ukrainian].

15. Shumeiko, L. (2023). Tvorchist v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny yak fenomen ukrainskoho ekzystentsializmu [Creativity in the conditions of the Russian-Ukrainian war as a

phenomenon of Ukrainian existentialism]. Kulturni ta mystetski studii XXI stolittia: naukovo-praktychne partnerstvo : materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 09 lystopada 2023 r.). Kyiv: NAKKKiM, 261-263 [in Ukrainian].